

บทนำ

ประเทศไทยมีแผนนโยบายสนับสนุนส่งเสริมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาจริยธรรมในทุกด้าน เริ่มตั้งแต่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 ที่กำหนดไว้ใน หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 23 ที่ระบุว่า “การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญ ทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และ บูรณาการ ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา...” และมาตรา 24 (4) ที่ระบุว่า “ให้จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) สำนักงานการอุดมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ภายใน ประเทศไทยไว้ 5 ประการ ซึ่งได้แก่ ความรู้ ทักษะทางความคิด ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ทักษะการวิเคราะห์และการสื่อสาร และการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้จะเป็นตัวชี้วัดที่จะใช้ประเมินในการประเมินคุณภาพภายนอกโดย สมศ. (อ้างในรายงานการวิจัยเรื่องกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546; สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, 2548) จึงเห็นได้ว่าการให้ความสำคัญกับประเด็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยกำหนดให้ใช้แนวทางการบูรณาการซึ่งผู้สอนในทุกสถานศึกษาสามารถที่จะสอดแทรก หรือ บูรณาการ ความรู้และการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามนโยบายที่ต้องการส่งเสริมให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนาจริยธรรมบุคคลในชาติได้

เนื่องจากจริยธรรมมีประโยชน์อย่างยิ่ง และเป็นพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์ทุกคนและทุกวิชาชีพ หากบุคคลใด วิชาชีพใด ไม่มีจริยธรรมเป็นหลักยึดเบื้องต้น ก็ยากที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จแห่งตน และวิชาชีพนั้นๆ หน่วยงานสำคัญที่ทำหน้าที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา จึงเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาให้ผู้สำเร็จการศึกษาสามารถมีคุณลักษณะที่ประกอบไปด้วยคุณภาพ ทั้งทางด้านวิชาการและวิชาชีพควบคู่ไปกับการมีคุณธรรมจริยธรรม ของสังคม และประเทศชาติ เพราะการทำงานให้มีความสุขและประสบความสำเร็จ จะต้องมียุติธรรมในการประกอบอาชีพ ก็จะเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตให้มีความสุขในสังคมยุคใหม่ การใช้หลักสูตรที่ส่งเสริมการพัฒนาด้านจริยธรรมในวิชาชีพแก่นักศึกษาจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล จึงได้มีการจัดหลักสูตรรายวิชา จริยธรรมและสวัสดิภาพสัตว์ ในหลักสูตรสำหรับนักศึกษาสาขาสัตวศาสตร์ และวิทยาศาสตร์สุขภาพ สัตว์ ในหลักสูตรฉบับปรับปรุงปีการศึกษา 2550

ประเทศไทยมีความจำเป็นสำหรับการศึกษาที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องจริยธรรมและสวัสดิภาพสัตว์ สืบเนื่องมาจากภาวะกดดันทั้งทางสังคมและทางเศรษฐกิจ เนื่องจากตลอดเวลาที่ผ่านมา ผู้เลี้ยงสัตว์และใช้จำนวนไม่น้อยที่ละเลยคุณธรรมที่พึงมีต่อสัตว์ ไม่คำนึงถึงวิธีปฏิบัติที่จะทำให้สัตว์ได้รับความกดดัน เกิดความทุกข์ทรมาน หรือความเจ็บปวด อันจะนำมาซึ่งความสูญเสียทั้งผลผลิต และชีวิตสัตว์ ด้วยเหตุนี้ กลุ่มผู้ทักษ์สิทธิของสัตว์ กลุ่มต่อต้านการทรมานสัตว์ และกลุ่มอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า จึงต่อต้านในทุกรูปแบบ บางครั้งทำให้มีการทำลายทรัพย์สิน และเสียเลือดเนื้อหรือชีวิต กลุ่มผู้ใช้สัตว์และผู้รักสุขภาพในหลายประเทศจึงได้กำหนดแนวทางปฏิบัติ และออกกฎหมายบังคับใช้ เช่น การออกกฎหมายเกี่ยวกับการทารุณกรรมสัตว์ปีพ.ศ. 2419 ของประเทศอังกฤษ จนถึงกฎหมายเกี่ยวกับสวัสดิภาพสัตว์ ของประเทศในสหภาพยุโรปในปัจจุบัน (2549) ซึ่งกฎหมายเหล่านี้ครอบคลุมตั้งแต่ จรรยาบรรณควบคุมการใช้สัตว์ทดลองและการใช้สัตว์เพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ จนถึงการพิจารณานำเข้าสินค้าผลิตภัณฑ์สัตว์จากประเทศที่เลี้ยงสัตว์โดยใช้วิธีการปฏิบัติต่อสัตว์อย่างมีสวัสดิภาพดี ซึ่งประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบจากข้อกำหนดหรือกฎหมายดังกล่าว เนื่องจากประเทศเหล่านี้เป็นประเทศคู่ค้าสำคัญที่นำเข้ามาสินค้าเกษตร และผลิตภัณฑ์สัตว์จากประเทศไทยเป็นมูลค่ามากในแต่ละปี ได้นำข้อกำหนดดังกล่าวมาเป็นข้อแม้ทางการค้า นอกจากนี้มีรายงานวิจัยที่แสดงถึงผลกระทบทางสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นต่อผู้บริโภคจากวิธีการเลี้ยงสัตว์ที่ไม่ถูกต้อง เช่นการเกิดการตกค้างของสารเคมีหรือฮอร์โมนในเนื้อสัตว์ ผลกระทบต่อลักษณะและคุณภาพของเนื้อ การลดลงของภูมิคุ้มกันในสัตว์ที่ได้รับความเครียด ระหว่างการเลี้ยงดูหรือการขนส่ง ปัจจุบันจึงมีการนำเอาหลักการปฏิบัติที่ดีต่อสัตว์ (good animal practice) มาใช้ในอุตสาหกรรมการผลิตสัตว์ในประเทศมากขึ้น รวมทั้งหน่วยงานราชการของประเทศก็เล็งเห็นถึงความจำเป็นของการจัดการด้านสวัสดิภาพสัตว์ เช่นการออกข้อกำหนด “จรรยาบรรณในการใช้สัตว์” โดยสภาวิจัยแห่งชาติ การให้ความสำคัญในเรื่องสวัสดิภาพของสัตว์ในการควบคุมสุนัขจรจัดและการระบาคของไข่หวัดนก และการจัดทำมาตรฐานฟาร์ม โดยกรมปศุสัตว์ รวมทั้งนโยบาย การผลิตอาหารปลอดภัย (Food Safety) ของประเทศ

การพยายามทำให้คนในอนาคตตระหนักถึงจริยธรรมเกี่ยวกับสัตว์ให้ยั่งยืนได้อย่างไร และให้มีการนำไปใช้อย่างไรจึงจะเกิดผล เป็นเรื่องที่สำคัญ จึงควรมีการปรับให้ความคิดของคนเกี่ยวกับทัศนคติด้านจริยธรรมในสัตว์ว่าอะไรคือดี อะไรมีผลเสียหายเป็นผิด และการกระตุ้นให้คิดในสิ่งที่ดี ๆ กับสัตว์ ยิ่งถ้าเราปลูกฝังสิ่งเหล่านี้ จะทำให้เกิดความเชื่อถึงการกระทำและผลกระทบต่อสัตว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีวิชาชีพหรือมีความเกี่ยวข้องกับสัตว์โดยตรง ที่ต้องอาศัยการตัดสินใจเชิงจริยธรรม (Ethical decision) เพื่อให้การปฏิบัติต่อสัตว์มีคุณภาพมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจในงาน และลดปัญหาทางกฎหมาย อันจะก่อเกิดประโยชน์สูงสุดในการใช้สัตว์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของการใช้หลักสูตรอบรมด้านจริยธรรมและสวัสดิภาพสัตว์ ต่อทัศนคติต่อสัตว์ของนักศึกษาสาขาสัตวศาสตร์
2. เพื่อสร้างเสริมให้มีค่านิยมทัศนคติและจริยธรรมทางวิชาชีพที่ถูกต้องเหมาะสม แก่นักศึกษา
3. นักศึกษามีการพัฒนาจริยธรรมทางวิชาชีพอันเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของตนเอง และเป็นประโยชน์ต่อสังคม
4. เพื่อพัฒนาด้านสวัสดิภาพสัตว์ในการผลิตสัตว์อันเป็นประโยชน์ต่อการผลิตสัตว์และการแข่งขันด้านการตลาดสินค้าสัตว์ของประเทศ

ตรวจเอกสาร

จากหลักการสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติในปัจจุบัน มีแนวนโยบายกำหนดไว้ในมาตราต่างๆ ได้ให้ความสำคัญของการจัดการศึกษาด้าน คุณธรรม จริยธรรม อันเป็นแนวทางที่ผู้เกี่ยวข้องต้องนำไปดำเนินการ โดยที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ พุทธศักราช 2542 ที่ได้กำหนดไว้ในหมวด 1 บททั่วไป มาตรา 6 ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) จะเห็นได้ว่ามีการให้ความสำคัญในประเด็นเกี่ยวกับ แนวนโยบายสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ที่อาจเริ่มพิจารณาได้จาก ตัวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 ที่กำหนดไว้ใน หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 23 ที่ระบุว่า “การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญ ทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และ บูรณาการ ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา” และมาตรา 24 (4) ที่ระบุว่า “ให้จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

จริยธรรม (Ethics)

จริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์ความประพฤติของมนุษย์ที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติของมนุษย์ คือเป็นผู้มีปัญญา มีเหตุผลทำให้มนุษย์มีมโนธรรม รู้จักไตร่ตรองแยกแยะ ความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด อะไรควร อะไรไม่ควร ทำให้เกิดการควบคุมตนเองและกลุ่มในการปฏิบัติงานเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างเรียบร้อยและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ในเชิงวิชาชีพจริยธรรมช่วยควบคุมมาตรฐาน

รับประกันคุณภาพและปริมาณที่ถูกต้องในการประกอบอาชีพ การผลิต และการบริการ ถ้าผู้ผลิตมีคุณธรรมก็จะผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ ไม่ปลอมปน จริยธรรมจึงเป็นเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม ช่วยให้สินค้าดีมีคุณภาพ ลดปัญหาการคดโกง จริยธรรมจึงมีประโยชน์อย่างยิ่ง และเป็นพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์ทุกคนและทุกวิชาชีพ หากบุคคลใด วิชาชีพใดไม่มีจริยธรรมเป็นหลักยึดเบื้องต้น ก็ยากที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จแห่งตน และวิชาชีพนั้นๆ

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการทางจริยธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการทางจริยธรรมมี 2 แนวคิด คือ

1. พัฒนาการสติปัญญา (Cognitive development) บุคคลที่มีแนวคิดทางด้านนี้ ได้แก่ เปียเจต์ (Piaget) และ โคลเบอร์ก (Kohlberg) หลักสำคัญของแนวคิดนี้ คือ การพัฒนาเจตคติเชิงจริยธรรมตามลำดับขั้นอย่างต่อเนื่องตามลำดับอายุ

2. การเรียนรู้ทางสังคม (Social learning) แนวคิดนี้คือ กระบวนการทางสังคมประพฤติ (socialization) หรือการขัดเกลาทางสังคม ทฤษฎีนี้ถือว่า อิทธิพลทางสังคมทำให้บุคคลเกิดการยอมรับลักษณะและกฎเกณฑ์ทางสังคมมาเป็นลักษณะและจริยธรรมของตน แนวคิดการพัฒนาจริยธรรม มีนักจิตวิทยาหลายท่าน เช่น บรอนเฟนเบรนเนอร์ (Bronfenbrenner) แบนดูรา (Bandura) สกินเนอร์ (Skinner)

ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรม

วิธีพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม การพัฒนาโดยตรง หมายถึงการพิจารณากำหนดอุดมการณ์ คุณงามความดี หรือบุคลิกภาพที่พึงประสงค์ไว้อย่างแน่ชัด แล้วจึงพัฒนาบุคคลเพื่อให้เกิดสิ่งเหล่านั้น โดยการใช้สื่อต่างๆ ส่วนการพัฒนาทางอ้อม คือ การจัดสิ่งแวดล้อม และประสบการณ์พิเศษให้สัมพันธ์กับการร่วมโดยตรงซึ่งทั้งสองวิธีนี้ควรทำควบคู่กันไป ซึ่งมีแนวคิดทางพัฒนาการสติปัญญา และการเรียนรู้ทางสังคม โดยอาศัยทฤษฎีของโคลเบอร์ก ซึ่งได้ศึกษาจริยธรรมตามแนวทฤษฎีของเปียเจต์ และพบความจริงว่า มนุษย์มีพัฒนาการทางจริยธรรมหลายขั้นตอน มีผู้ศึกษาและให้แนวคิดด้านจริยธรรมหลายคน อย่างไรก็ตามทฤษฎีทฤษฎีของโคลเบอร์กเป็นทฤษฎีที่มีประโยชน์ต่อการเข้าใจพัฒนาการทางจริยธรรมได้ลึกซึ้งที่สุดในปัจจุบัน โคลเบอร์กได้แบ่งจริยธรรมของบุคคลออกเป็น 3 ระดับ

1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional Level) เป็นพัฒนาการของเด็กวัย 2 – 10 ขวบ เด็กจะตอบสนองตามกฎเกณฑ์ภายนอก จะใช้การลงโทษและรางวัลเป็นการตัดสินใจถูกความผิด เด็กจะดูผลที่ได้รับเป็นเกณฑ์ในการประเมินจริยธรรม

2. ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level) เป็นพัฒนาการของเด็กวัย 10 – 16 ขวบ พัฒนาการทางจริยธรรมระดับนี้จะยึดถือกฎเกณฑ์ของสังคมหรือของกลุ่ม ไม่อยากทำความผิดเพราะต้องการให้กลุ่มหรือสังคมยอมรับ วัยนี้เป็นวัยที่ยึดบุคคลที่ตนรักเป็นแบบอย่างหรือระเบียบของกลุ่มเป็นเกณฑ์

3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Postconventional level) เป็นระยะที่เด็กมีอายุ 16 ปีขึ้นไประดับนี้บุคคลจะเข้าใจค่านิยม คุณค่าทางจริยธรรม และหลักเกณฑ์ที่นำไปใช้ในสังคม จะนำความเข้าใจเหล่านี้ไปใช้ในสภาพการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ไม่มียึดหลักเกณฑ์ตายตัว จริยธรรมระดับนี้จึงเป็นจริยธรรมที่แยกออกจากกฎเกณฑ์ และการคาดหวังจากคนอื่น แต่จะใช้ความกตริกรองชั่งใจเป็นแนวทางการเลือกการประพฤติปฏิบัติ แบ่งออกได้ 2 ขั้นดังนี้

- ใช้สัญญาสังคมเป็นเหตุผลในการตัดสินใจ เป็นขั้นที่เลือกการกระทำด้วยเหตุผล นำค่านิยมของสังคม สภาพการณ์สิทธิและหน้าที่ ตลอดจนกฎเกณฑ์ที่มีเหตุผลที่คนส่วนใหญ่ยอมรับมาเป็นเหตุผลในการตัดสินใจการกระทำ โดยไม่ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้คนหรือหมู่มาก และสามารถควบคุมบังคับใจเองได้ การพัฒนาจริยธรรมขั้นนี้จะยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และคำนึงถึงเสรีภาพของผู้อื่น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว

- ใช้หลักการจริยธรรมสากลเป็นเหตุผลในการตัดสินใจ พัฒนาการทางจริยธรรมในขั้นนี้จะพบในผู้ใหญ่ที่มีความรู้และประสบการณ์อย่างกว้างขวางในสังคม มีวัฒนธรรมอันดีงามและมีความเจริญทางสติปัญญา ใช้หลักการจริยธรรมสากลเป็นเหตุผลในการตัดสินใจเป็นขั้นสูงสุดของเหตุผลเชิงจริยธรรม คำนึงถึงความถูกต้องมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกกระทำ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความสงบสุขของส่วนรวม

โคลเบิร์ต เชื่อว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์จะต้องเป็นไปตามลำดับขั้น ไม่มีการข้ามขั้น แต่สามารถกระตุ้นให้เกิดเร็วขึ้น โดยวิธีการสอนที่เหมาะสม และพัฒนาการทางจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการนำประสบการณ์ทางสังคม ความสามารถใช้เหตุผลขั้นต่ำมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาการความคิดเชิงเหตุผลขั้นสูงและการใช้เหตุผลขั้นต่ำก็จะถูกใช้น้อยลง

จริยธรรมในการใช้สัตว์ (Animal Ethics) หรือหลักจริยธรรมเกี่ยวกับสัตว์ คือการที่มนุษย์มีการพิจารณาพิเคราะห์พิจารณาด้านความรู้สึกรับผิดชอบหรือศีลธรรม/จรรยาต่อสัตว์ เราอาศัยอยู่บนโลกนี้ร่วมกับสัตว์ประเภทอื่นๆ (Non-human animals) อีกมากมาย สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ซับซ้อน ทั้งในการสื่อสารและเทคโนโลยีที่สร้างขึ้น แตกต่างจากสังคมของสัตว์อื่นๆ ทั่วไป ความฉลาดและเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือทำให้มนุษย์มีอำนาจเหนือสัตว์ชนิดอื่นๆ ซึ่งแต่เดิมมาเราใช้อำนาจนี้ในการล่าสัตว์เพื่อเป็นอาหาร แต่ปัจจุบันนี้สัตว์มีความสำคัญต่อมนุษย์มากขึ้น ไม่แต่เฉพาะการเป็นอาหารเท่านั้น เรายังใช้สัตว์หรือส่วนของสัตว์มาทำเป็นเครื่องนุ่งห่ม ในการทำงาน หรือแม้แต่ใช้ในการทดสอบยาหรือ

สารเคมีต่างๆ รวมทั้งใช้สัตว์เพื่อการกีฬาและความบันเทิง ตัวอย่างเช่น การแข่งม้า แข่งสุนัข หรือละครสัตว์ เป็นต้น มากกว่า 100 ปีแล้วที่ความคิดเห็นของคนต่อการใช้สัตว์ถูกแบ่งเป็นกลุ่มต่างๆ ตั้งแต่กลุ่มที่มีความเห็นรุนแรงอย่างกลุ่มผู้พิทักษ์สัตว์ (animal rights) ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์ไม่ควรนำสัตว์มาใช้ประโยชน์ใดๆ ไม่แต่เฉพาะการนำมาใช้เป็นสัตว์ทดลองหรือใช้เพื่อการบริโภคเท่านั้น แต่รวมถึงการใช้เป็นสัตว์เลี้ยงด้วย

ทัศนคติ (Attitude)

ทัศนคติในความหมายทั่วไป หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็น หรือสภาวะภายในบุคคลที่แสดงออกทางด้านพฤติกรรม มีแนวโน้มในเชิงบวกและเชิงลบหรือเป็นกลาง (ประภาเพ็ญ, 2526; รวีวรรณ, 2533)

องค์ประกอบของทัศนคติ

ทัศนคติประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ

1. องค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ (Affective or Emotional Component): ได้แก่ ความรู้สึกชอบ – ไม่ชอบ พอใจ – ไม่พอใจ ของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ องค์ประกอบด้านนี้เกิดจากการเรียนรู้ของคนเราในอดีต ซึ่งมีผลต่อความรู้สึกในด้านบวกหรือลบที่มีต่อสิ่งที่ได้รับรู้ เช่น บุคคลจะมีความรู้สึกดีต่อความรัก เนื่องจากประสบการณ์ของการแสดงความรักจากพ่อแม่ เด็กเป็นการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดความพอใจ เมื่อเติบโตก็จะมีทัศนคติที่ดีต่อการแสดงออกของความรัก

2. องค์ประกอบด้านความคิดความเชื่อ (Cognitive or Belief Component): ทัศนคติของบุคคลที่แสดงออกจะทำให้ผู้อื่นได้ทราบว่าบุคคลนั้นมีความเชื่อ (Belief) ต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ความเชื่อนี้มีผลต่อการแสดงออกของบุคคล เช่น บุคคลที่เชื่อว่าผู้ที่ใช้แรงงานเป็นกลุ่มคนที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุน ส่วนผู้ที่ไม่ต้องการให้จัดตั้งสหภาพ ก็มักจะมีทัศนคติว่าสหภาพแรงงานจะก่อความยุ่งยากให้แก่ผู้ประกอบการ

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component): ทัศนคติเป็นตัวจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมไปในทางเดียวกับทัศนคติของตน ดังนั้น พฤติกรรมจึงเป็นสิ่งสะท้อนทัศนคติ อย่างไรก็ตาม ทัศนคติกับพฤติกรรมจะมีความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน แต่มีผลการวิจัยอยู่หลายเรื่องที่แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมที่แสดงออกไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งนั้นเสมอไป เพราะพฤติกรรมของคนเรานั้นไม่ได้ถูกกำหนดเพียงทัศนคติเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีปัจจัยอื่นๆ

จากการสำรวจข้อมูลโดยองค์การสัตวศาสตร์สากลในสหรัฐอเมริกา ในปี 1995 เพื่อสอบถามทัศนคติต่อการปกป้องการทารุณกรรมสัตว์ฟาร์ม พบว่า 93 % ของผู้ตอบ มีความเห็นว่าเราควรลดการทารุณกรรมสัตว์ฟาร์มให้มากที่สุด แม้แต่สัตว์ที่ถูกส่งไปโรงฆ่า (Centre, 1995) ในทำนองเดียวกันการสำรวจในสหภาพยุโรปชี้ให้เห็นว่าในปัจจุบันทัศนคติของคนต่อสวัสดิภาพสัตว์นั้นเปลี่ยนแปลงไป สาธารณชนมีความห่วงใยในสวัสดิภาพสัตว์ค่อนข้างมาก (EC, 2007) (Mayfield, Bennett, Tranter, & Woolridge, 2007) ผลจากการสำรวจที่ให้ทุนโดยสำนักงานเกษตรของอเมริกา (American Farm Bureau) พบว่า 95 % ของผู้ตอบแบบสำรวจเห็นด้วยกับความสำคัญของการดูแลความเป็นอยู่ของสัตว์ในฟาร์ม และเสนอแนะว่าความสงสารและเห็นอกเห็นใจเป็นคุณค่าพื้นฐานของมนุษย์ นอกจากนี้ 81 % ของผู้ตอบเห็นด้วยว่าสัตว์ฟาร์มนั้นสามารถรับรู้ถึงความรู้สึกเจ็บปวดและความลำบากได้เช่นเดียวกับมนุษย์ แต่เป็นที่น่าสนใจว่าเมื่อให้เลือกจัดลำดับความสำคัญของความสนใจนั้น เรื่องความเป็นอยู่ที่ดีของสัตว์ยังอยู่ในความสำคัญลำดับท้ายด้วยคะแนนเพียง 4.15 คะแนนเมื่อเปรียบเทียบกับความกังวลเรื่องความยากจนของประชากร (23.9 คะแนน) ระบบสุขภาพในสหรัฐอเมริกา (23.03 คะแนน) และเรื่องอาหารปลอดภัย (21.75 คะแนน) (Nordwood, Lusk, & Prickett, 2007) ซึ่งความขัดแย้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงผู้บริโภคที่คำนึงในด้านอาหารที่ได้จากสัตว์ และมีความห่วงใยในสวัสดิภาพของสัตว์ในบริบทที่เชื่อมโยงถึงสุขภาพของประชาชน อาหารปลอดภัย และสิ่งแวดล้อม (PCIFAC, 2008) อย่างไรก็ตามยังคงมีการถกเถียงเกี่ยวกับสิทธิสัตว์ว่าสัตว์มีสถานะทางจริยธรรม (Moral status) อันจะทำให้ละเมิดมิได้หรือไม่ แม้ว่าการแสดงทัศนคติหรือเจตคติด้านการมีศีลธรรมจรรยาต่อสัตว์ของชาวตะวันตกนั้น มิให้เห็นกันมานานแล้ว ตั้งแต่ราวปี ค.ศ. 1880 เป็นต้นมา ดังเห็นได้จากการแสดงความคิดเห็นของสาธารณชน และการบัญญัติกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสัตว์ โดยรูปแบบการแสดงกิจกรรมต่าง ๆ แต่ก็มีเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมากตามเวลาที่ผ่านไป ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 เมื่อรูปแบบของการทำการเพาะพันธุ์ปศุสัตว์กันเปลี่ยนจากแบบเดิมมาเป็นการทำปศุสัตว์แบบเข้มข้น (Intensive farming) รวมทั้งมีการเพิ่มปริมาณการใช้สัตว์ในห้องปฏิบัติการมากขึ้น จึงทำให้เกิดการโต้เถียง (Debate) กันอย่างรุนแรงถึงผลเสียที่เกิดขึ้นต่อตัวสัตว์ โดยเฉพาะระหว่างปี ค.ศ. 1960-1970 กลุ่มผู้ต่อต้านการใช้สัตว์เริ่มสร้างความกดดันต่อสาธารณชนโดยการอภิปรายโต้แย้งด้านประโยชน์ของการใช้สัตว์ในการทดลองค้นคว้าและในฟาร์ม จึงได้มีการกำหนดระเบียบการใช้สัตว์ที่ห้ามการกระทำที่ไม่มีมนุษยธรรม (หลักการกระทำผิดกฎหมาย) หรือการใช้สัตว์ในลักษณะที่อย่างมีคุณธรรมเกิดขึ้น หลังจากนั้นกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับสัตว์เพื่อวัตถุประสงค์ทางการเกษตร ทางเศรษฐศาสตร์และทางสัตวแพทย์ ก็ถูกบัญญัติตามมาในหลายประเทศ

สวัสดิภาพสัตว์ หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ที่ดีของสัตว์ โดยการที่สัตว์ได้รับสิ่งต่าง ๆ ตามความต้องการ ทั้งความต้องการทางกายภาพ สิ่งแวดล้อม โภชนาการ พฤติกรรมและสังคมตาม ภายใต้การดูแลเอาใจใส่ การควบคุมดูแลหรือภายใต้อิทธิพลของมนุษย์ (UCLA students, 1996) คุณภาพของสวัสดิภาพในฟาร์มสัตว์จึงขึ้นอยู่กับระดับของจริยธรรมความสำนึกด้านสวัสดิภาพสัตว์ของผู้ดูแล

การปรับปรุงสวัสดิภาพสัตว์ในอุตสาหกรรมสัตว์ให้ดีขึ้น สามารถที่จะเกิดขึ้นอย่างประสบความสำเร็จได้ด้วย 3 วิธีการดังนี้

1. การแก้ไขสภาพการณ์ที่มีชีวิตของสัตว์ในการผลิต การขนส่งและโรงฆ่าสัตว์ซึ่งลดความเครียดและความเจ็บปวดของสัตว์

2. การคัดเลือกสัตว์เพื่อใช้ในการผลิตอย่างระมัดระวัง ส่วนมากแนวคิดในการคัดเลือกมุ่งไปที่สัตว์ที่มีสายพันธุ์ที่ดีซึ่งสามารถที่จะรับมือกับการสัมผัสกับมนุษย์ได้ดีเกิดขึ้นภายใต้แนวคิดที่ทันสมัยในการผลิต ตัวอย่างเช่น วัณมที่ได้รับการเลือกมาเป็นเวลาหลายปีจะยอมรับการสัมผัสกับมนุษย์มากขึ้น

3. การเปลี่ยนทัศนคติของที่ทำงานในอุตสาหกรรมสัตว์ จะทำให้ได้สวัสดิภาพสัตว์ที่ดีขึ้นมีผลที่ตามมาไม่เพียงแต่ขั้นตอนการผลิตแต่ยังรวมถึงโอกาสของการปรับใช้วิธีการทั้ง 2 ขั้นตอน

อย่างไรก็ตามทัศนคติของคนที่จะมีต่อจริยธรรม สวัสดิภาพ และสถานการณ์สิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของกลุ่มที่ตนเองเข้าไปเกี่ยวข้อง หรือปรารถนาที่จะเข้าไปร่วมด้วยอย่างมาก กลุ่มตีคุณค่าหรือมีความเชื่อคิดอย่างไร ก็จะจงใจให้บุคคลมีทัศนคติส้อยตามไปด้วย กลุ่มดังกล่าวได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน รวมทั้งกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดกันมานับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีผลกระทบต่อพัฒนาการทางด้านทัศนคติของบุคคลโดยตรงถ้าความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมถูกกระทบไม่ว่าระดับใดก็ตาม จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ นอกจากนี้ องค์ประกอบต่าง ๆ ในกระบวนการสื่อสาร เช่น คุณสมบัติของผู้ส่งสารและผู้รับสาร ลักษณะของข่าวสาร ตลอดจนช่องทางในการสื่อสาร ล้วนแต่มีผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้ ซิมบาอู เอ็มเบอร์สัน และมาสแลค (Zimbaod และคณะ, 1977) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทัศนคติขึ้นอยู่กับความรู้ และเมื่อทัศนคติเปลี่ยนแปลงแล้ว จะมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทั้ง 3 อย่างนี้มีความเชื่อมโยงกัน ทัศนคติจึงมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม เป็นสาเหตุของพฤติกรรม และผลของพฤติกรรม เพราะเวลาที่บุคคลแสดงพฤติกรรมตามความคิด ความต้องการของเขา เขาจะได้รับประสบการณ์ ที่ทำให้เขาเกิดความคิด ความรู้สึกบางอย่างต่อการกระทำนั้น ทัศนคติจึงเป็นผลของพฤติกรรมที่มีอิทธิพลในการกำหนดรูปแบบของพฤติกรรม ที่บุคคลกระทำในครั้งต่อ ๆ ไป

พฤติกรรม คือ การแสดงออกของบุคคลที่มีพื้นฐานมาจากการได้รับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล (สำนักวิชาเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, 2548) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายใน (ปัจจัยด้านจิตวิทยา) และปัจจัยภายนอก (ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม) ปัจจัยที่สำคัญที่จะกำหนดพฤติกรรมของบุคคลประกอบด้วย พื้นฐานทางด้านจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม ความรู้ และทัศนคติของบุคคลนั้น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดย กระบวนการที่ทำให้มีความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติที่ดีจะช่วยให้ผู้เลี้ยงสัตว์มีความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่จะนำไปใช้ในการปฏิบัติงาน Waiblinger และคณะ (2002) รายงานว่าพฤติกรรมที่ดีของผู้เลี้ยงสัตว์ที่ปฏิบัติกับสัตว์นั้นมีผลทำให้สัตว์ได้ผลผลิตและคุณภาพที่ดีขึ้น ซึ่งพฤติกรรมที่ดีต่อสัตว์นั้นจะต้องขึ้นอยู่กับทัศนคติที่ดีของผู้เลี้ยงสัตว์ด้วย ในทำนองเดียวกัน Coleman และคณะ (2003) กล่าวว่าทัศนคติของผู้เลี้ยงสัตว์มีผลต่อพฤติกรรมในการปฏิบัติต่อสุกรในฟาร์ม และมีความสัมพันธ์กับสภาพการทำงาน ดังเช่น รายงานถึงพนักงานในโรงฆ่าที่มีทัศนคติในเชิงบวกจะใช้วิธีการด้อนไล่สัตว์โดยไม่เปิดไฟฟ้าส่งผลให้ได้คุณภาพซากที่ดี ไม่ทำให้เกิดภาวะPSE (Pale Soft and Exudate) ในซากสุกร (Coleman และคณะ, 2003) นอกจากนั้น McInerney (2002) ได้รายงานถึงความสำเร็จของการฝึกอบรมผู้เลี้ยงสุกรต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เลี้ยง ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมของสุกรและสวัสดิภาพสุกรในฟาร์ม จึงเห็นได้ว่าวิธีหนึ่งที่จะให้ผลการปรับปรุงสวัสดิภาพสัตว์ ที่ยั่งยืน คือ การให้ความรู้และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เลี้ยงสัตว์

การปลูกฝังคุณธรรมลงในจิตใจต้องใช้เวลาในการฝึกหัดอบรมสั่งสอนทั้งโดยตรงและโดยอ้อมอย่างสม่ำเสมอและยาวนาน และถึงแม้ว่าการให้การศึกษาอบรมทางด้านจริยธรรมแก่บุคคลอาจบรรลุผลสำเร็จได้ แต่การที่จะมีจริยธรรมดีเสมอ อยู่นาน อยู่มากแค่ไหน หรืออย่างไรนั้น ก็ขึ้นอยู่กับ การเกิดมีคุณธรรมขึ้นในจิตใจของบุคคลนั้นๆ มากน้อยอย่างไรซึ่งยากที่จะวัดได้แน่นอน อย่างไรก็ตามการเรียนการสอนหรือการอบรมทางด้านจริยธรรมนั้นมีหลายรูปแบบ ที่อาจเน้นทั้งทฤษฎีหลัก จริยธรรมควบคู่ไปกับการยกตัวอย่างประกอบ โดยเฉพาะการประยุกต์หลักจริยธรรมในวิชาชีพต่างๆ มักใช้การยกกรณีของการฉ้อฉล หลอกลวง หรือกรณีที่เกิดจากการตัดสินใจที่ผิดหลักศีลธรรม/จรรยา มาเป็นกรณีศึกษา แม้ว่าการสอนจริยธรรม คุณธรรม จะได้ผลดีที่สุด คือการให้ผู้เรียนได้เห็นตัวอย่างจริงในชีวิตประจำวัน และเกิดความเข้าใจว่าการมีจริยธรรมคุณธรรมเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์และจำเป็นสำหรับตัวเราเองในการช่วยเหลือพึ่งพาคนอื่นอย่างเอื้ออาทร การสอนจริยธรรม คุณธรรมแบบใช้ บทาบุญคุณ โทษหรือการให้รางวัลและการทำโทษเป็นแรงจูงใจภายนอก จะไม่ได้ผลดีเท่ากับให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจจากภายใน คืออยากทำดี อยากเป็นคนดี เพราะเรารู้สึกอยากทำด้วยตัวเอง โดยไม่ต้องหวังพึ่งรางวัลจากภายนอก ซึ่งค่าความเต็มใจของแต่ละบุคคลเพื่อทำให้สวัสดิภาพสัตว์ดีขึ้น หรือเพื่อให้ตระหนักพิจารณาถึงสวัสดิภาพสัตว์ขึ้นอยู่กับการรับรู้ของค่าของการมีศีลธรรมต่อสัตว์ ทัศนคติใน

การรักษาสัตว์ ชีวิตของสัตว์และความพึงพอใจในงานและสภาพเกี่ยวกับหลักจริยธรรมทั่วไป แต่เนื่องจากการวัดความตระหนักในคุณธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก คณะวิจัยจึงเลือกใช้แบบทดสอบเป็นแบบวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ซึ่งจะสอบถามปุมหลังและทัศนคติความคิดเห็นเกี่ยวกับสัตว์ในลักษณะต่าง ๆ ของผู้ตอบ แล้วนำแบบสอบถามนี้มาวิเคราะห์ความแปรปรวนและหาความสัมพันธ์กันในลักษณะต่าง ๆ เพราะนอกจากตัววัดทัศนคติ จะทำให้เราประเมินจริยธรรมของผู้ตอบได้ระดับหนึ่ง ยังใช้ทำนายพฤติกรรมของบุคคลที่จะปฏิบัติต่อสัตว์ได้ด้วย

สมมุติฐานการวิจัย

1. นักศึกษาสาขาสัตวศาสตร์ที่มีลักษณะประชากรต่างกันมีทัศนคติต่อสัตว์ต่างกัน
2. นักศึกษาสาขาสัตวศาสตร์ที่มีทัศนคติต่อสัตว์ต่างกันมีจริยธรรมทางวิชาชีพต่างกัน
3. การปรับทัศนคติต่อสัตว์ของนักศึกษสาขาสัตวศาสตร์โดยใช้หลักสูตรจริยธรรมและสวัสดิภาพสัตว์เป็นการสร้างเสริมจริยธรรมทางวิชาชีพสัตวศาสตร์

ผู้วิจัยจึงนำเสนอการวิจัยเพื่อวางรากฐานการพัฒนาจริยธรรมทางวิชาชีพโดยขั้นแรกได้ทำการสำรวจข้อมูลพื้นฐานด้านทัศนคติต่อสัตว์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือที่ดองเกี่ยวข้องกับในอุตสาหกรรมเกี่ยวกับสัตว์ (นักศึกษสาขาสัตวศาสตร์) แล้วศึกษาผลของการใช้หลักสูตรจริยธรรมและสวัสดิภาพสัตว์เพื่อปรับทัศนคติต่อสัตว์ของประชากรกลุ่มเป้าหมาย จากนั้นจะนำมาขยายผลโดยพัฒนาเป็นการฝึกอบรมเพื่อกระตุ้นความรู้สึกรักและสร้างเสริมจริยธรรมทางวิชาชีพให้แก่เกษตรกรและผู้ประกอบอุตสาหกรรมสัตว์ โดยประสานความร่วมมือจากบริษัทเอกชน สมาคมสัตวบาลแห่งประเทศไทย และกรมปศุสัตว์และขอคำแนะนำจากสถาบันฯ ที่มีความเชี่ยวชาญในต่างประเทศ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนเรื่องสวัสดิภาพสัตว์ในประเทศไทยต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัย แบบกรณีศึกษา (Case Study) โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ประกอบด้วย นักศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาสัตว-ศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล และสถาบันการศึกษาของรัฐรวม 6 แห่ง โดยมีรายละเอียดและวิธีการดังนี้

การวิจัยทั้งหมดประกอบ 3 ระยะ ซึ่งใช้เวลาในการวิจัยจนเสร็จสมบูรณ์ในเวลา 2 ปี ในปีงบประมาณ 2551 นี้ เป็นการดำเนินโครงการวิจัยปีที่ 1

ระยะที่ 1 : พัฒนาอุปกรณ์ที่ใช้ในการสอนและอุปกรณ์ทางข้อมูล (สื่อการสอน)

การดำเนินการวิจัย และสถานที่ทำการทดลอง/เก็บข้อมูล

- 1) พัฒนาหลักสูตรจริยธรรมและสวัสดิภาพสัตว์ โดยการประชุมคณาจารย์ในสาขาวิชาสัตวศาสตร์ วิทยาศาสตร์สุขภาพสัตว์ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชาสัตวศาสตร์ วิทยาศาสตร์สุขภาพสัตว์ เพื่อจัดทำหลักสูตรรายวิชาจริยธรรมและสวัสดิภาพสัตว์ และวิพากษ์หลักสูตร โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ในสาขาสัตวศาสตร์
- 2) สร้างและตรวจสอบอุปกรณ์สื่อการสอน เพื่อใช้การสอนเรื่องความมีคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณในการใช้สัตว์เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ และหลักการด้านสวัสดิภาพสัตว์สำหรับ นักศึกษาในสาขาสัตวศาสตร์และสาขาที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 2 : นำหลักสูตรไปใช้อบรมนักศึกษา

มีการทดสอบวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมและทัศนคติต่อสัตว์ของนักศึกษากลุ่มเป้าหมาย (นักศึกษาสาขาทางสัตวศาสตร์ในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล และสถาบันอื่นรวม 6 แห่ง) ก่อนการใช้หลักสูตรจริยธรรมและสวัสดิภาพสัตว์โดยใช้แบบสอบถามเหตุผลเชิงจริยธรรม เพื่อประเมินทัศนคติต่อสัตว์ของนักศึกษา และทำการทดสอบแบบ re-testing นักศึกษาหลังผ่านการอบรมจริยธรรมและสวัสดิภาพสัตว์

ระยะที่ 3 : ขยายผล โดยการพัฒนาเป็นหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์หรือผู้ประกอบการอุตสาหกรรมการผลิตสัตว์ที่สนใจ

1.2 การกำหนดประชากรและตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือนักศึกษาสาขาสัตวศาสตร์ชั้นปีที่ 3 หรือชั้นปีที่ 4 ในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอื่น รวมทั้งสถาบันการศึกษาของรัฐ ที่มีการเปิดสอนสาขาสัตวศาสตร์ รวม 6 แห่ง ซึ่งได้มาโดยวิธีการกำหนดนักศึกษาที่เข้าอบรมจริยธรรมและสวัสดิภาพสัตว์ ใช้วิธีเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยสุ่มด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ของแต่ละชั้นเรียน ๆ ละ 30-40 คน รวม 200 คน

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบสอบถาม

แบบสอบถามที่ใช้ คัดเลือกมาจากแบบสอบถามเหตุผลเชิงจริยธรรม ที่ได้รับการพัฒนามาและใช้โดยผู้เชี่ยวชาญในต่างประเทศ ที่สร้างขึ้นเพื่อทดสอบเรื่องทางสังคม ศีลธรรม และทัศนคติต่อสัตว์หรือการปฏิบัติต่อสัตว์ แบบสอบถามเหล่านี้ได้รับอนุญาตจากเจ้าของงานวิจัยและถูกแปลเป็นภาษาไทย

การแปลแบบสอบถาม

จะใช้ผู้แปลที่สามารถพูดเขียนได้สองภาษา และ ผู้แปลที่มีคุณวุฒิที่เหมาะสม มีตรวจสอบการแปลภาคภาษาไทยด้วยการแปลกลับ (back translation) เพื่อให้ใช้เพื่อผลการแปลที่ดีที่สุด (Brislin, *et al.* 1973).

ขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการแปลมีดังนี้

1. ใช้บุคลากรในการแปลแบบสอบถาม ที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม (นักแปล หรืออาจารย์ด้านภาษา) 2 คน และผู้ที่ทำงานในสาขาสัตวศาสตร์หรืออาจารย์ซึ่งจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างประเทศที่สามารถใช้ทั้ง 2 ภาษาได้เป็นอย่างดีอีก 4 คน กระบวนการแปลจะใช้คำที่มีการใช้ที่คล้าย ๆ กันเหมือนกันบ่อยครั้งในทั้งสองภาษา

2. การแปลจากขั้นตอนที่ 1 จะได้รับการทดสอบโดยบุคลากรที่เป็นอาจารย์ที่สอนระดับมหาวิทยาลัย ที่สามารถใช้ทั้ง 2 ภาษาได้ดีจำนวน 2 กลุ่ม ๆ ละ 2 คน โดยให้แปลแบบสอบถามทั้งสองภาษา กลุ่มที่หนึ่งจะถูกขอร้องให้แปลคำถามครั้งแรกเป็นภาษาไทย และครั้งหลังแปลเป็นภาษาอังกฤษ และทำสลับกันในกลุ่มที่ 2

3. ข้อที่แปลไม่ตรงกันจะถูกนำมาแปลและก็มีมีการนำมาเปรียบเทียบในลำดับต่อมา

4. หลังจากมีการแปลเสร็จสิ้น แบบสอบถามจะถูกตรวจสอบโดยนักจิตวิทยาการศึกษา

5. หลังจากนั้น ผู้วิจัยจะยืนยันการแปลแบบสอบถามกลับ

การทดสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้ว ไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ซึ่งเป็นนักศึกษาสัตวศาสตร์ซึ่งไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย

2. นำผลการทดลองครั้งนี้ มาหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) และคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder Richardson's Method) ได้ค่าความเชื่อมั่นอย่างน้อย 0.70 หากมีความจำเป็นต้องมีการดัดแปลงแก้ไขเพื่อให้เกิดค่าความตรงสำหรับกลุ่มตัวอย่างในประเทศไทย ก่อนนำไปใช้

แบบสอบถามประกอบด้วย

1) Animal Mental Survey (Herzog and Galvin, 1997).

เครื่องมือนี้ใช้วัดความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้ของควมมีสติ สภาพจิตใจและคุณภาพลักษณะของสัตว์ กล่าวโดยถามเกี่ยวกับสัตว์ทั้งหมด 18 ชนิด ภายใต้อี 11 หัวข้อเช่น "How intelligent do you think each of the following animals are" เราถามคำถามเพื่อวัดระดับความเข้าใจ

ในคุณลักษณะของสัตว์แต่ละประเภท และในคำถามแต่ละข้อใช้การวัดความคิดเห็น 5 ระดับ (5-point scale)

- 2) Attitude towards treatment of Animals (Braithwaite and Braithwaite, 1982; Bowd 1984).

แบบสอบถามสำรวจทัศนคติความคิดเห็นด้านความเจ็บปวดของสัตว์โดยใช้คำถามรวม 74 ข้อ ที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติต่อสัตว์ แต่ละข้อวัดระดับความเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การวัดแบบ 5-point scale.

- 3) Attitude Towards Animal Scale (Driscoll, 1992).

แบบสอบถามนี้วัดค่าการยอมรับของการใช้สัตว์เพื่อจุดประสงค์ที่หลากหลาย ประกอบด้วยตัวอย่างคำถามเกี่ยวกับการใช้หรือการรักษาสัตว์แต่ละชนิด 35 ตัวอย่าง แต่ละตัวอย่างวัดระดับความเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การวัดแบบ 5-point scale.

- 4) Job Satisfaction Survey (Coleman, *et al.*, 1998).

เราจะใช้สเกล 30 ข้อ ที่ออกแบบเพื่อประเมินคุณภาพของภรรยาของเกษตรกรที่เลี้ยงวัว และปรับแก้ไปใช้กับเกษตรกรที่เลี้ยงสุกรหรือสัตว์ปีก การตอบคำถามใช้การวัดค่าแบบ 5-point scale หรือ 7-point scale ตามความเหมาะสม

- 5) Ethical Position Questionnaire (Forsyth, 1980)

แบบสอบถามนี้มีการพัฒนามาและใช้มานานกว่า 20 ปี ประกอบด้วยคำถาม 20 ข้อ ประเมินเรื่องแนวคิดจริยธรรม การวัดค่าตอบรับของแต่ละข้อใช้การวัดค่าแบบ 5-point scale

- 6) Perception of farm animals (Hemsworth *et al.*, 1989; Coleman *et al.* 1998; Breuer *et al.* 2000).

แบบสอบถามนี้มีการพัฒนาเพื่อประเมินค่าการรับรู้คุณค่าของสัตว์ในฟาร์มของผู้เลี้ยงสัตว์ ในส่วนแรกของแบบสอบถามประกอบด้วยคำถามจำนวน 25 ข้อ ที่ออกแบบเพื่อประเมินความเชื่อของผู้เลี้ยงเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของสัตว์ ส่วนที่สองประกอบด้วยคำถามจำนวน 57 ข้อ ที่ออกแบบเพื่อประเมินทัศนคติของผู้เลี้ยงต่องานที่ทำกับสัตว์ คำตอบแต่ละข้อใช้การวัดค่าแบบ 5-point scale

- 7) Demographic questionnaire แบบสอบถามด้านลักษณะประชากร

แบบสอบถามลักษณะประชากรที่เป็นแบบเฉพาะทางซึ่งมีการพัฒนาสำหรับกลุ่มคนที่เจาะจง เป้าหมายคือหาข้อมูล ประวัติการศึกษาและการทำงานที่สัมพันธ์กันสำหรับประชากรรวมทั้งอายุ ระดับการศึกษา

การเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลทัศนคติต่อสัตว์ของนักศึกษากลุ่มเป้าหมายจะถูกวัดค่าเป็น sub sample โดยใช้แบบทดสอบอย่างน้อย 5 ชุด การเปรียบเทียบกับผลคะแนนที่ได้รับระหว่างก่อนและหลังจากการใช้หลักสูตรจริยธรรมและสวัสดิภาพสัตว์ แสดงค่าความตรง (validity) และค่าความมีประสิทธิภาพ (efficiency) ของการใช้หลักสูตรเพื่อปรับทัศนคติต่อสัตว์

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินตามขั้นตอนดังนี้

- 1) นำแบบสอบถามไปทำการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง โดยให้นักศึกษานำบันทึกข้อมูลด้วยตนเอง
- 2) เมื่อได้รับแบบสอบถามคืน ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม โดยเลือกเฉพาะฉบับที่สมบูรณ์ เพื่อนำผลการตอบไปจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลข้อมูลและสถิติที่ใช้

ผู้วิจัยอาศัยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS วิเคราะห์ข้อมูล โดยจัดกระทำตามขั้นตอนดังนี้

- นำแบบสอบถามที่ได้คืนมาทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์
- นำข้อมูลมาลงรหัส (coding) และบันทึกลงคอมพิวเตอร์ เพื่อเตรียมวิเคราะห์
- ตรวจสอบผลการบันทึกรหัส
- นำข้อมูลที่ได้บันทึกแล้วไปประมวลผล เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

หาค่าร้อยละ (percentage) ของจำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามตัวแปรอิสระจากแบบสอบถามตอนที่ 1 คือ ลักษณะทางประชากรของผู้ตอบแบบสอบถาม หาค่าคะแนนเฉลี่ย (arithmetic mean) ของคะแนนความคิดเห็นจากแบบสอบถามแต่ละชุด หาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เพื่อวัดการกระจายของข้อมูล และหาค่าทดสอบที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวน (anova) และ หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson) หรือหาค่าแบบถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) ตามความเหมาะสมในแต่ละแบบสอบถาม

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) สถิติพื้นฐาน
 - ค่าร้อยละ (percentage)

- ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (arithmetic mean)

- ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ทดสอบความเชื่อมั่นของ

แบบสอบถาม

2) ในส่วนของทัศนคติ ใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (reliability coefficient alpha) โดยใช้สูตรหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach' coefficient) และคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder Richardson's method)

3) สถิติสำหรับทดสอบสมมุติฐาน

- ค่าทดสอบที (t-test)

- ค่าการวิเคราะห์ความแปรปรวน (anova)

- ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคะแนนแบบเพียร์สัน (Pearson product moment correlation)

- หาค่าแบบถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis)

สถานที่และระยะเวลาที่ทำการศึกษา

สถานที่ทำการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตปทุมธานี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตพิษณุโลก
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ วิทยาเขตหันตรา
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัยวิทยาเขตนครศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ระยะเวลาที่ทำการศึกษา มีนาคม พ.ศ. 2551 – มกราคม พ.ศ. 2552

ผลการศึกษา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

จากการศึกษาเรื่อง ทศนคติในการปฏิบัติต่อสัตว์ของนักศึกษาสาขาสาขาสัตวศาสตร์ สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของรัฐ เนื่องจากหลักสูตรรายวิชาจริยธรรมและสวัสดิภาพสัตว์นี้เป็นรายวิชาใหม่ ได้ผ่านการประชุมจัดทำโดยมีผู้ทรงคุณวุฒิจากหลายสถาบันร่วมประชุมปรับปรุงเนื้อหา และบรรจุเป็นรายวิชาชีพเลือกสำหรับสอนในหลักสูตรสัตวศาสตร์ (ฉบับปรับปรุงปี 2550) ของคณะเทคโนโลยีการเกษตรมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีเท่านั้น แต่ไม่ปรากฏในหลักสูตรสัตวศาสตร์ของสถาบันอื่น ผู้ทำการวิจัยจึงได้จัดทำสื่อการสอนสำหรับเนื้อหาสำคัญบางส่วนเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล และนำมาปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

ข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาสัตวศาสตร์ ของสถาบันการศึกษา 6 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตปทุมธานี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตพิษณุโลก มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ วิทยาเขตหันตรา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง จำนวน 160 คน นักศึกษาส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาหญิงถึงร้อยละ 61.53 % และนักศึกษาชายร้อยละ 37.98 % จากนักศึกษาทั้งหมดที่ทำแบบสอบถามในรอบแรก และในการทำแบบสอบถามเป็นนักศึกษาหญิงถึงร้อยละ 60.57 % และนักศึกษาชายถึงร้อยละ 31.42 % นักศึกษาที่ทำแบบสอบถามทั้งสองรอบนั้นมีช่วงอายุตั้งแต่ 19 ถึง 27 ปี